

Lublin 10.11.2018 r.

Ks. dr hab. Tomasz Barankiewicz, prof. KUL
Katedra Teorii i Filozofii Prawa
Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji
Katolicki Uniwersytet Lubelski
Jana Pawła II

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Marioli Żak: *Good governance jako standard prawny*.

1. Wybór i uzasadnienie tematu rozprawy. Wybór tematu rozprawy uznać należy za trafny, tak ze względu na jego znaczenie w refleksji nad modelami zarządzania publicznego, uwzględniającymi złożony i wielopodmiotowy kontekst współczesnego procesu decyzyjnego w sferze publicznej, jak i obroną perspektywę badawczą, tj. analizę idei *good governance* jako określonego standardu prawnego.

Wyzwaniem obecnie dla nauk prawnych jest wypracowanie, w stosunku do tradycyjnych ujęć prawa, takiej jego wizji, „która będzie odzwierciedlać realia współczesnego świata i aktualne standardy w dziedzinie koordynacji normatywnej” (s. 16). Przyjmuje się, że idea *governance* stanowi odpowiedź na naturalne obecnie zjawisko „wymykania się” procesów decyzyjnych w złożonym środowisku społeczeństwa demokratycznego. Dlatego też idea ta stała się ważna dla krytycznych dociekań w zakresie teorii i filozofii prawa.

Już na samym początku stwierdzić również należy, że podjęty temat nie jest łatwy w opracowaniu, za względu na wieloznaczność i nieklarowność samego terminu, jak i brak wyraźnych granic zakresu występowania samego zjawiska, tj. wielopoziomowej i wielopodmiotowej koordynacji w zarządzaniu publicznym oraz powiązania z innymi standardami, jak np. jawność. Słusznie zatem w końcowych fragmentach stwierdza się, iż rzeczona idea ma charakter synkretyczny.

2. Główny cel, problem i teza rozprawy. Jak pisze Autorka, głównym celem pracy stała się „analiza i sprecyzowanie treści standardu *good governance* w systemie prawa polskiego oraz ukazanie zrealizowanych i nadal możliwych sposobów zastosowania idei *good governance* w naukach prawnych i praktyce

prawniczej” (s. 32). Z przywołanym celem głównym rozprawy wiąże się szereg celów (zadań) cząstkowych, a mianowicie: 1) ukazanie procesu ewolucji idei *good governance*, jako pewnego standardu (rozstrzygnięcia) prawnego; 2) ukazanie, że pojawiły się już instytucje, które mogą świadczyć o kształtowaniu się praktyki inspirowanej ideą *good governance*; 3) należy wskazać na motywy badań, ich wagę i znaczenie, i jak się podkreśla, w refleksji nad podjętym tematem brakuje nadal pogłębionej analizy filozoficznoprawnej; 4) ukazanie prawnych aplikacji oraz roli idei *good governance* w sferze praktyki prawniczej (s. 32-33).

W kontekście powyższych zadań oraz wskazanego we wstępie i rozdziale pierwszym przedmiotu rozprawy, stawia się następujący problem główny. Chodzić będzie w opracowaniu o określenie roli *good governance* w systemie prawa stanowionego. Teza rozprawy lokuje się w wymiarze metaprzmiotowym i ma charakter rozbudowany. Tezę stanowią następujące powiązane ze sobą twierdzenia: 1) idea *governance* pozwala na analizę prawa w modelu złożonym, tj. wieloskładnikowym; 2) idea *governance* umożliwia uzupełnianie i korygowanie instytucji u podstaw, których stoi idea demokracji partycypacyjnej i w tym kontekście *governance* należy postrzegać, jako rozwiązanie paraustrojowe, stanowiące podstawę procesów stanowienia, stosowanie prawa i kontroli prawa; 3) *governance* polega na współdziałaniu ludzi, tj. wielu podmiotów decyzyjnych w wymiarze horyzontalnych; 4) *governance* wiązać należy z ideą samoorganizacji, tworzeniem się społeczeństwa obywateli na wzór sieci (metafora sieci i wzajemnych powiązań); 5) idea *governance* ukazuje zarazem związki formalnych i nieformalnych źródeł prawa, które wzajemnie się przenikają i dopełniają; 6) ponadto dla tradycyjnego myślenia o prawie typowy jest przymus prawny i powiązana z nim odpowiedzialność negatywna, zaś obecnie wskazuje się na wagę ochrony prawnej i odpowiedzialności pozytywnej, która poprzez partycypację może przejawiać się jako troska o przyszłość (s. 35-37).

Podsumowując, idea *good governance* wymaga pod względem poznawczym, ale i praktycznym bliższego rozpoznania (klaryfikacji) oraz bardziej świadomego zarazem stosowania w praktyce przez tzw. depozytariuszy prawa. Tak określone motywy badań uznać należy za metodologicznie trafne i w pełni uzasadnione.

3. Ocena strony formalnej rozprawy. Wyniki badań przedstawiono w recenzowanej rozprawie w następującym porządku: 1) wprowadzenie, 2) korpus

rozprawy składający się z czterech rozdziałów, 3) zakończenie pracy (konkluzje), 4) wykaz cytowanej literatury, 5) wykaz aktów prawnych i aktów *soft law*, 6) powoływane orzecznictwo, 7) wykaz źródeł internetowych.

Przyjęta logiczna konstrukcja korpusu rozprawy układa się następująco. Rozdział pierwszy to przygotowanie „strategii” pracy. Autorka rozpoczyna od wskazania na stan badań, następnie omawia zadania badawcze, wskazuje na racje (uzasadnienie) wybór tematu, znaczenie podjętej problematyki, objaśnienie podstawowej siatki pojęciowej i określenie podstawowych metod badawczych (s. 22-57). Należy podkreślić, iż jest to rozdział bardzo istotny i świadczy o metodologicznej świadomości Autorki. Za element pozytywny uznać należy rozpoczynanie analiz od tzw. „bilansu otwarcia”, tj. przedstawienia stanu badań w dziedzinie *good governance*. Natomiast po nim lepiej byłoby omówić najpierw przedmiot badania, a dopiero po nim problem badawczy, cele i zadania. Całość jednak tego rozdziału stanowi zwarty układ dobrze przygotowanego „warsztatu” badawczego.

Rozdział drugi ma charakter przeglądowy i systematyzujący wiedzę o *good governance* z różnych punktów widzenia i stanowi swoiste przygotowanie do rozdziałów trzeciego i czwartego, w których kolejno omawia się obszary normatywności przedmiotowej idei, a następnie jej wymiar poznawczy lub (trafniej) teoretyczno-poznawczy. A zatem, kolejność rozdziałów oraz ich zakresy wskazane tytułami nie są przypadkowe. Ich układ wskazuje na postępujący przebieg, tj. kolejne etapy rozwiązania problemu naukowego z odpowiedziami (wynikami badań) w rozdziałach trzecim i czwartym.

Natomiast, co do doboru powoływanej literatury, aktów normatywnych, w tym *soft law*, orzecznictwa, to jest wystarczająco obszerny i dobrze wykorzystany (s. 338-421). W przypisach opis bibliograficzny oraz w końcowym wykazie literatury sporządzony został w sposób poprawny. Również język i styl pracy spełnia wymogi tekstu rozprawy naukowej. Podkreślić należy ogólną sumiennosc przedstawionego tekstu. W przywołanych zatem wyżej aspektach formalnych rozprawa spełnia warunki oceny pozytywnej.

4. Ocena zawartości merytorycznej rozprawy doktorskiej. Po rozdziale pierwszym, który ma charakter przygotowania „warsztatu” naukowego rozprawy, w rozdziale drugim Autorka skupia się na samej koncepcji *good governance*, co z

kolei stanowić ma rodzaj systematycznego (porządkującego) przygotowania do dalszych rozważań nad głównym przedmiotem pracy. Taki sposób opracowania tematu uznać należy za trafny, tym bardziej, że analizy w wymienionym rozdziale prowadzone się szeroko i w sposób krytyczny. Przedmiotowe analizy rozpoczynają się od ukazania historycznego procesu kształtowania się modeli działania władzy (biurokratyczny, menadżerski, partycypacyjny), następnie przedstawione zostały dwa główne paradygmaty badawcze *governance* w zakresie nauk prawnych: deskryptywny i prawno-instytucjonalny (normatywny).

Bardzo dobrze się stało, iż w tekście opracowania odnaleźć możemy osobny punkt poświęcony krytyce przedmiotowej idei. Gdyby stało się inaczej trudno byłoby mówić o obiektywności, ważeniu racji w badaniu naukowym. Jak się okazuje *governance* może być słowem „kluczem” znajdującym zastosowanie do prawie wszystkich współczesnych problemów koordynacji działań zbiorowych. Występuje tu również problem klarownego zdefiniowania przedmiotowej idei. Pojęcie to obejmuje bowiem szeroki wymiar różnych powiązanych ze sobą materii. Ponadto *governance* może przejawiać podwójne oblicze. Z jednej strony istotnie może być pewną siecią relacji różnych podmiotów, zaś z drugiej strony, i to byłby bodaj zarzut najpoważniejszy, całkowicie rozmywa się kwestia odpowiedzialności za konkretne decyzje w sferze publicznej. Prowadzi to do sytuacji, iż realne podmioty będące przyczyną określonych działań publicznych będą trudne do identyfikacji i pociągania do odpowiedzialności. Jak podkreśla Autorka, zarzuty pod adresem *governance* nie są całkowicie bezzasadne. Rozdział drugi kończy się szczegółowym rozwinięciem różnych odmian *good governance*.

W niniejszej pracy odpowiedź na postawione pytania odnaleźć można w rozdziałach trzecim, który ma charakter analizy normatywnej, zwłaszcza ss. 205-229 (ustalenia w sprawie pojęcia standardu *good governance*) i czwartym, który z kolei ma postać systematycznej analiz i zastosowań na gruncie prawoznawstwa. Przede wszystkim w rozdziale trzecim dowiadujemy się czym jest rzeczona idea jako standard prawny, a to przecież stanowi główny przedmiot przedstawionej do recenzji rozprawy. Można zatem przyjąć, iż całość opracowania zachowuje właściwy porządek badania naukowego, tj. postawienie problemu badawczego, wprowadzenie pojęć oraz założeń i poszukiwanie odpowiedzi.

Rozdział czwarty traktuje o *governance*, jako pewnej kategorii poznawczej w naukach prawnych i jej użyteczności w stosunku do praktyki prawniczej, czy jeszcze szerzej, a mianowicie chodziłoby o to, iż idea *good governance* stanowi wręcz o pewnym szerokim, kulturowym modelu, myślenia o współczesnych zjawiskach prawnych.

Zaletą tego rozdziału jest kompleksowe, systematyczne opracowanie, na użytek pracy doktorskiej, głównych zagadnień prawoznawstwa z perspektywy kategorii *good governance*, takich jak: pojęcie prawa, stanowienie prawa, stosowania prawa, funkcje prawa. W tym kontekście Autorka przekonuje, że *governance* może być rozumiane jako ważna, co więcej, podstawowa obecnie kategoria porządkująca myślenie w obszarze współczesnych nauk prawnych, a także w zakresie praktyki prawniczej. W kontekście wyników badań trzeciego i czwartego rozdziału może lepiej byłoby się ostatecznie posługiwać określeniem paradygmat prawa.

W zakończeniu przedstawiony tekst koncentruje się na odpowiedzi: co może dać nauce prawa *good governance*? Zasadniczo podkreśla się, iż przedmiotowa idea może dać nowe spojrzenie na kluczowe zagadnienia nauk prawnych. I w istocie rzeczy tak właśnie jest, gdyż w rzeczywistości mamy do czynienia z instytucjonalizacją sieciowego i partycypacyjnego modelu zarządzania publicznego, proces ten ma oczywiście charakter stopniowy.

5. Wnioski końcowe. Wobec przedstawionych wyżej uwag recenzyjnych stwierdzam, że rozprawa w całości spełnia warunki opracowania naukowego stawiane pracy doktorskiej, stanowiąc zarazem oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Wnoszę zatem o dopuszczenie mgr Marioli Żak do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Tomasz Barankiewicz